

[...]öt éves, az irodalomtudomány kandidátusa. Eörsi Istvánt irigyelte, hogy olyan merészen megírja a véleményét az *Élet és Irodalomban*, de nem értette, hogyan ússza meg nagyobb bajok nélkül. – Sokkal jobban síelek, mint Eörsi, mehetnék 120-szal is, de csak 90-nel megyek, mégis bukom. Eörsinek legfeljebb 80-nal volna szabad mennie, ehelyett 120-szal megy, mégse töri össze magát. Dicsekedett a [...]

A karácsonyi műtárgyaukción sikere készítette K.-t, hogy valami hasonlóval próbálkozzon a maga szakmájában, a könyvszerkesztésben. Kézenfekvő volt a gondolat, hogy a következő év karácsonyára szép kiállítású kötetet kellene összeállítani jeles írók és grafikusok műveiből, kis példányszámban, könyvgyűjtők és módos szimpatizánsok számára, akik hajlandók és képesek borsos árat fizetni egy könyvért, hogy a bevételből jusson a SZETA támogatottjainak. Ez a kötet lesz az első könyv színvonalú szamizdat, álmodozott K. „Leve-lünk címzettjeitől – írta a remélt résztvevőknek – verset, rövid elbeszélést vagy esszét kérünk, lehetőleg kiadatlan kéziratot. (...) A tervezett antológiának nem lesz szerkesztője: nem volna jogos, hogy a közreműködésre felkért, rendszeresen publikáló írók jótékony célra felajánlott munkái közül bárki is válogasson. Az antológiában szereplő versek, novellák, esszék tartalmáért így minden szerző maga felel.” A felkérés nem mondta ki, hogy a kötet engedély nélkül megjelenő, tehát a létező jogszabályok értelmében illegális kiadvány lesz, de a fenti mondat világossá tette, miről van szó. Hiszen a szocialista világban, a Sárga-tengertől az Elbáig – hivatalosan – nem jelenhetett meg könyv, amelynek ne lett volna felelős szerkesztője és felelős kiadója.

A felkérő levelet K. és segítőtársa, a SZETA-alapító Lengyel Gabriella kísérelteképpen tíz írónak küldte el 1981 májusában. A SZETA-meghívók postázásánál tapasztalt késleltetett kézbesítés (akkoriban még senki sem tudta, hogy a rendszeres levélcenzúrát K-ellenőrzésnek hívják) ezúttal is működött. A levelek tíz nap múlva érkeztek meg a címzettekhez. A következő mintegy kilencven levelet K. és Gabi dobálta be lakótelepi lakások és rózsadombi villák levélszekrényébe. – Már összeült a SZETA-kötet ügyében az Újholdasok politi-

kai bizottsága – mondta K.-nak a Hungária presszójában Körösi József, a *Valóság* mindig jól tájékozott főszerkesztője. – Valószínűleg nem fognak adni. Lengyel Balázs és Nemes Nagy Ágnes hamarosan meghívta K.-t, a szót a költőnő vitte. K. szerette Nemes Nagy verseit, az elutasítást is megértette, de az indokolást kiábrándítónak találta. – A politikai szerepvállalás, az elutasított kéziratok külföldi kiadása: reklám – mondta Nemes Nagy. – Konrád György világhírű lett, Mándyt meg külföldön senki sem ismeri. Pedig gondolom, nem vitatja, hogy Mándy sokkal jobb író, mint Konrád. Elutasította K.-t Csoóri is, noha a „népi ellenzék” és a demokratikus ellenzék között az ellentétek akkor még csak nyilvánvalók voltak, de nem nyíltak. Csoóri arra hivatkozott, hogy határozott ígéretet kapott, létrejöhet a régóta tervezett folyóiratuk. Csurka csak legyintett, és kézirat helyett ezer forintot küldött a SZETA-nak. A leginkább elgondolkoztató visszautasítás Vas Istvántól hangzott el. – Tegyük zárójelbe a cigánykérdést, az más természetű dolog. De ma Magyarországon olyan szegények, mint a harmincas években voltak, nincsenek. K. vitatkozni próbált, statisztikákra hivatkozott, Vas azonban leintette. – Majd ha azt látod – mondta –, hogy az emberek felszedik a csikket az utcán, akkor gyere a SZETA-val. A rendszerváltás után a kukázó hajléktalanokat nézve K. nemegyszer elgondolkodott, nem volt-e Vas Istvánnak ebben is igaza.

A visszautasítások ellenére a végeredmény korántsem volt lehangoló. Harmincnyolc író adott írást, az ellenzékiként számon tartott szerzők (Csalog Zsolt, Dalos György, Eörsi István, Mészöly Miklós, Petri György, Ungváry Rudolf és mások) mellett olyanok, mint Bella István, Gyárfás Miklós, Hernádi Gyula, Marsall László, Rába György, Vánca István. Jékely Zoltán minden további kérdés nélkül átadta egy verse kéziratát: a kézzel írott, szépséges lap eredeti formájában került a kötetbe. Karinthy Ferenc egy erdélyi vonatkozású karcolatát küldte el, amely valószínűleg fennakadt a cenzúrán. Még

jobb volt a helyzet a képzőművészekkel, közülük szinte senki sem utasította vissza a felkérést. Huszonegy név kíváncoznék ide, valamennyiük helyett álljon itt az azóta elhunytaké: Bálint Endre, Erdély Miklós, Vilt Tibor. Az antológiában a szerzők az ábécé rendjében követték egymást. Az első vers címe *Feketében* volt: innen kapta a kötet a címét, és ez döntötte el a fedőlap színét is. [...]